

गवळड भवारी

ले.दिवाकर कारखानीभ
हयुस्टन

आहेर मोठा गलका झाला.

धक्कन एकादे मोठे पोते वरून पडावे अशा तो आवाज.आणि मग “ अरे मेला.. रे.. मेला. अगदी जीवनिशी गेला” अशा कलकलाट ऐकू आला.

हातातलं वर्तमानपत्र कोपऱ्यांत भिराकावून मी गच्चीत धावलो. पांचव्या मजल्यावरून खालचे दृष्य अस्पष्ट दिसत होते.माणसं जमली होती.कोंडाळं करून पडलेला तो अचेतन देह पहात होती.

आयको किचनमध्ये कामांत होती.

“मी खाली जाऊन येतो म..’ असं जवळजळ किंचाळत मी लिफ्टकडे धावलो.

लिफ्ट धीमे धीमे वर येते.मी अधीर झालेला.दरवाजा उघडतो. भमोर लिमयेकाकू आणि आभुदेव भवारीभ गंभीर चेहऱ्याने उभे असतात.

“काय रे आभुदेव काय झालं ? खाली येवढा गलका कसला चालू आहे”

“ नाना, अहो वरचे अदाशिवाय देशपांडे. नाना देशपांडे ...”

“ काय झालं त्यांच ? “ मी घायगुतीला येऊन विचारत होते.

लिफ्टचा दरवाजा खंद झाला. तळमजल्यावरचे अटन दाखलेले होते.

“ नाना ..अदाशिवाय गच्चीतून पडले ..पडले असावेत..!”

“ अरे पण आभू आपल्या भगळ्यांच्या गच्च्या सारख्याच उंच आहेत ना ? मग अदाशिवाय गच्चीतून खाली पडणं कसं शक्य आहे ?”

लिफ्ट तो पर्यंत तळमजल्यावर येऊन पोचली होती.

आम्ही आहेर पडलो आणि घाईघाईनं पुढच्या चौकांत आलो. गलका उजव्या आजूच्या भिंतीकडून येत होता. तिकडे वळलो.

अदाशिवायांचे अचेतन थंड शरीर कोपऱ्याच्या आजूला पडले होते. उजवा हात दुमडलेला होता. रक्ताचे एक टिपूअही दिसत नव्हते.जणू धिजलेले शाय पडले होते.अंध्याकाळची वेळ होती. आजूआजूच्या झाडांच्या फटीतून मावळतीची किरणे झिरपत होती.अदाशिवाची आयको पहिलचेअरमध्ये खसून होती आणि ओक्शाओक्शी रडत होती. आजुआजूच्या आयका त्यांना भमजावण्याचा प्रयत्न करून राहिल्या होत्या.

घणाघणा घंटेचा आवाज आणि त्यांत अस्थुलन्धका घों. .घो आवाज लांछणरून ऐकू येत होता. तो आवाज जसजसा जवळ येत चालला तसतशी कोंडाळयांतली गर्दी वाढत होती.

अस्थुलन्ध आली. तिच्या पाठोपाठ इन्स्पेक्टर राणे आणि दोन हवालदार हाजीर झाले. त्यांना पहाताच कोंडाळयातील गर्दी हटली. जो तो आपला पाय काढून घेत होता. आयका मात्र हालत नव्हत्या जागेवरून. हाऊरिंग कॉम्प्लेक्सच्या दारावर असलेले रव्वालदार आजूला उभे होते.

अस्थुलन्धमधून एक नर्भआई आणि दोन वॉर्डॉयभारखा पोषाख केलेली माणसे उतरली. त्यांच्या हातांत ऑक्सीजनचा सिलिंडर आणि काही नळ्या होत्या. नर्भआई नी कुशीवर पडलेल्या अदाशिवरायांची नाडी पाहिली. छातीला बटेथॉरकोप लावून काही आवाज येतो कां ते अधितले आणि नकारार्थी मान हालवली आणि बुर्कारा भोडला.

“प्राण केव्हाच निघून गेले आहेत. ऑक्सीडेंट झाला. . कां काही शंका ? ”

इन्स्पेक्टर राणे पुढे सरसावले. हवालदार नोटशुक घेऊन अदधीने पुढे झाला.

“ का हो कसा अपघात झाला? कुठून पडले हे गृहबध? नांय काय त्यांच ?”

“ त्याचं नांय किनई अदाशिवराय देशपांडे. पांचव्या मजल्यावर रहातात. त्यांची आयको कुमुदताई. या तर इयंच आहेत. साहेष मला जास्त माहीत नाही.”

राणेनी आपला मोर्चा कुमुदताईकडे वळवला.

“ आई. माफ करा. मला आपल्याला काही प्रश्न पिचारायचे आहेत. पिचारू नां?”

कुमुदताई जवळ जवळ अतरीमधे होत्या. खुर्चीवर अरून आणखीनच अफुंदून अफुंदून रडायला लागल्या.

“ ताई हे अरकारी काम आहे. पंचनामा करावा लागणार आहे आम्हाला. तुम्ही सांगाल कां की तुमचे यजमान कसे पडले? कुठून पडले ते ?”

प्रश्न. . प्रश्न.. प्रश्न ! आयुष्यभर कुमुदताई प्रश्नांना उत्तरे देत होत्या. . नव्हे प्रयत्न करीत होत्या. हे प्रश्न थांणारे नव्हते.

‘यांनाभुध्दां असेच प्रश्नांच्या सामोरी जावे लागत होते. . जन्मभर ! आता ते प्रश्न थांणले आहेत. कारण ते आता या जगांतून नाहिसे झाले आहेत... कायमचे !’
कुमुदताईच्या मनांत आलं.

“ साहेब, मला माहित नाही ते कसे पडले ते. खेडवर झोपले असताना मी त्यांना पाहिलं होतं. पुढं काय झालं? कसं झालं ते मला उमजतच नाहीये. .मी ही अशी अपंग. गेली पीस वर्ष या खुर्चीत मी असून काढलीं. .”

त्यांना धाप लागली. लाल झालेला चेहरा आणखीनच लालखुंद झाला.

पंचनाम्याचे अर्थ अपेक्षारूपात झाले. अदाशिवचे थंड पेट बट्टेचरवर घातले. बट्टेचर उचलून अंम्युलन्समध्ये अरकपला आणि अंम्युलन्स प्लाझा मेमोरियल इन्फिपतळाकडे निघाली. मागोमाग पोलीसांची व्हॅन हालली.

गर्दीची पांगापांग झाल्यावर राणे पांचव्या मजल्यावर गेले. देशपांड्याचे दार उघडे होते. राण्यांच्या अरोखर अश्रुपेक्टर जयवंत होते. जयवंत M.O.B.ला काम करत असत.

दोघांनी आंत शिरून खोल्यांची नीट तपासणी केली. अर्थ परतून, कपडेलते योग्य ठिकाणी लावलेले होते. कुठेही आरकपाआरक केलेली दिशत नव्हती. एक झोपायची खोली आणि दुसरी पाहुण्यांसाठी ठेवलेली होती. खेडरूममध्ये गोदरेजचे कपाट होते. ते खंद होते आणि कपाट उघडल्याची शंका येत नव्हती. फ्लटमध्ये अर्थ काही जिथल्या तिथे होते. फक्त लिहीण्याच्या टेबलावर घडी केलेला एक कागद होता. राण्यांनी झर्कन कागदावर नजर टाकली आणि कागद खिच्यांत ठेवला.

खेडरूमचा एक दरवाजा गच्चीत उघडत होता. राण्यांनी तो हलकेच उघडला.

५X७ ची ती गच्ची होती. अर्थ गच्ची कॉकिटच्या भिंतीची आणि त्यांत खालच्या आजूने बट्टीलच्या जाळ्या अखिल्या होत्या. भिंतीची उंची साधारण चार साडेचार फुटाची होती. धक्कालागून माणूस खाली पडण्याची शक्यता खिलकुल नव्हती. त्यामुळे तोल जाऊन खाली पडण्यापेक्षा भिंतीवरचढून खाली उडी मारण्याची शक्यता जास्त होती. त्यामुळे 'अपघात' पेक्षा आत्महत्तेची खात्री राण्यांच्या मनांत पक्की होऊ लागली. शिवाय 'ती' लिहिलेली चिठी होती. तो लेखी पुरावा त्यांनी इ. जयवंतला दाखविला आणि त्यांचे मत विचारले. जयवंतनी अंमत्तीदर्शक मान हालवली.

अदाशिव आणि मी. . जवळजवळ असण्याक. कदाचित तो दोन तीन वर्षांन माझ्यापेक्षा मोठा असेल. गिरगांवात धरणाडीत पोतदारांच्या एकमजली चाळीत आम्ही राहत होतो. अदाशिवचे घराणे कोकणांतले. घरचे आतावरण आम्हणी. . अनातनी. देवधर्मावर अंधदा. घरांत पुजाअर्चा दररोज. आई जितकी अंधदाळू तितकेच वडील पारंपारिक मूल्ये जपणारे. त्यामुळे अकाळी उठल्यावर अनानसंध्या केल्याशिवाय अदाशिवचा दिवस सुरू होत नसे. आचनाचे त्याला असेच वेड.

रामदासांचा दासशोध आणि तुकारामाची गाथा जवळजवळ तोंडपाठ होती त्याची. लहानपणाच्या या संस्कारामुळे सदाशिव भाविक आणि देवभोळा राहिला. वडील दापोलीच्या शाळेत मास्तर म्हणून शिकवत असत.

त्या काळांत श्रीच आम्हणांची. पांढरपेशांची मुले, कोकणांतून पुण्या मुंबईला शिकायला येत असत. टिळक, आगरकर-बानडे यांचे आदर्श मुलांपुढे असत. सदाशिव मॅट्रिक झाल्यावर पुण्याच्या एम्.पी. कॉलेजमधून बी.अ. झाला व नोकरीकरिता मुंबईला आला आणि जॅलार्डपियरला कस्टम खात्यांत नोकरीला लागला.

सदाशिवचे लग्न रोहयाच्या मंगला केतकर मुलीशी झाले. सदाशिवच्या आईने लग्नानंतर 'मंगला' नांव बदलून 'कुमुद' ठेवले. सदाशिव इतकी ती भायक नव्हती. पण दोघांचा संसार व्यवस्थित चालू होता. दहावर्षांचा संसार झाल्यानंतर सदाशिवच्या संसारावर आरिष्ट आले. त्यांच्या आयकोला- कुमुदला अचानक अर्धांगवायुचा झटका आला. तो इतका जबरदस्त होता की तिचे दोन्हीपाय लुळे झाले. तिला षिंहलचेअशियाय हालचाल करता येत नव्हती. त्यानंतरची कित्येक वर्षे सदाशिव तिची षिंहलचेअर ढकलत असे.

सदाशिवला एकच मुलगी. ती दिवायला रेखीव होती. कॉलेजमध्ये शिकताना तिला एका सारखत डॉक्टरने मागणी घातली व ती लग्न करून गोप्याला सधार्क झाली.

मी इन्कमटॅक्स आफिसला प्रथम कारकून म्हणून लागलो. तीस वर्षे नोकरी करून मी ५८व्या वर्षी ऑफिसर म्हणून 'बी' वर्गमधून निवृत्त झालो. सदाशिवने प्रकृती श्री नसल्याचे कारण सांगून, कस्टममधून ५०व्या वर्षी षिंह.अर.एअ. घेतली होती.

माझी दोन्ही मुले चांगली शिकून अमेरिकेला निघून गेली. आम्ही दोघेही निवृत्त झाल्यानंतर संसाराची जबाबदारी काही उरली नाही. थोडाफार पैसा शिलकीत होता. कोथरुडला एक नवीन सोसायटीची खिल्डींग आंधली जात होती. आमची धरणाडीतली चाळपण मालकाने खिल्डरला दिली होती आणि आम्हा भाडेकरना मोषदलाम्हणून वीस वीस लाख रुपये किंवा तेवढीच जागा नव्या खिल्डिंगमध्ये देऊ केली. आम्ही दोघांनी पैसे घेऊन पुण्याला कोथरुडला दोन खेडरुमचे रवतंत्र ख्लॉक विकत घेतले. माझा ख्लॉक ९व्या मजल्यावर आणि सदाशिवचा ख्लॉक पांचव्या मजल्यावर होता. मुंबईला कायमचा रामराम करून आम्ही दोघं पुण्याला सधार्क होण्यासाठी आलो.

आमच्या खिल्डिंगमध्ये जवळजवळ सव्वे ख्लॉकचे मालक निवृत्त झालेले, सारी उलटलेले निवासी होते. खिल्डींगभोवती काम्पाउंड होते विकांचे आणि प्रवेशदारावर शिपाई होता. नवीन कुणी पाहुणा आला तर त्याचे नांव टिपून

ठेवत अक्षे एका वहीत आणि फोनकरून पाव्हणे आलेल्या मालकांना खबर देत अक्षे.

आमच्या भोभायटीत फक्त पंचावन्न वर्षांपुढील लोकांना जागा मिळत अक्षे. आमच्या भोभायटीच्या खिल्डींगमध्ये चांगल्या भोई होत्या. प्रत्येकाच्या ख्लॉकमध्ये किचनची व्यवस्था होती. त्या मुळे खरीच कुटुंबे घरी रचैपाक करीत.

एक छोटेभे भभागृह , एका खोलीत पुस्तकांची लायखरी, जेवणाभाठी मोठा हॉल आणि जे कोणी घरी रचैपाक करीत नसत त्यांना खुखात्मे यांच्या शाकाहारी भोजनालयांत जेवण मिळे. कंपाऊंडमध्ये फिरायला “चालण्याचा रस्ता” (walking trail), एक लहानशी व्यायाम शाळा. अशा भर्व भोई-भुविधा भोभायटीने केल्या होत्या.

दररोज अंध्याकाळी अदाशिव आयकोला व्हिलचेअरमध्ये खसपून लिफ्टने खाली आणायचा आणि व्हिलचेअर ढकलत ढकलत खिल्डिंगभोवती चक्कर मारायचा. फिरणे अपल की तो त्यांना लहानशा भभागृहांत नेऊन भोडायचा. तिथं ख-याच ज्येष्ठ नागरिकांचा खिजचा अडडा खसायचा. कुमुदवहिनी खिज चांगल्या खेळायच्या. तिथे त्यांचे दोन तास मजेत जात असत. अदाशिवला पत्याचा खिलकुल नाद नव्हता. तो वहिनींना भोडून लायखरीमध्ये तरी वचत खसायचा किंवा असवयसकांखरोखर गप्पा मारायचा. त्याचे वचन ढांडगे होते. वचनाचा छांदिष्टच होता तो. संत वःयापाभून ते हिन्दु तत्वज्ञानाचा त्याचा अभ्यास गाढा होता. विशेषतः आर्य संस्कृती आणि अावरकरांच्या तत्वज्ञानाचा तो उपासक होता. विशेष म्हणजे तो आग्रही नव्हता. इतरांना आपली मते, विचार अडाहासाने पटवून देण्यापेक्षे, इतरांचे म्हणणे शांतपणे ऐकून घेण्याइतकी त्याची विशेषी खुद्दी होती. त्यामुळे त्यांच्या चर्चेत वदविवादापेक्षां जास्त असजुतीचाच भाग असायचा. लायखरीच्या एका कोपऱ्यांत खसून ही आमची चर्चा मंडळे चालायची.

कधीकधी अंध्याकाळहोण्यापूर्वी, चार साडेचारच्या सुमारास मी अदाशिवकडे जात अक्षे. त्याच्या पाठीच्या दुखण्यामुळे तो आता अहेर जात नक्षे. शिवाय त्याला एका कानाने खिलकुल ऐकायला येत नक्षे. ऐकण्याचे मशीन आणि एक छोटीशी खॅटरी त्याच्या वरच्या खिश्यांत नेहमी असायची.

घरांत कामाला २४ तास यमुनाआई नांवाची आई ठेवलेली होती. ती घरकाम सांभाळून अंध्याकाळी कुमुदताईंना कलखहाडसमध्ये खिज खेळायला घेऊन जात अक्षे. तीनतास खिजखेळून कुमुदताई ख्लॉकवर परत येत.

आज रविवार होता. मी सकाळीच उठून मंडईत गेलो. मला मधुनमधून मंडईला जायला आवडतं. रस्त्यावर असलेल्या भाजीव्याल्यांपाभून ते तुळशी आगेतल्या आरीक गल्यांमधून, निरनिशळया रंगाच्या आंगडया आणि इतर

'पण तो मग मला कसं खोलला नाही? मी चांगला बक्ष आणला अक्षता त्याच्यासाठी.'

"दादांना तुम्हाला दुख्खायचे नव्हते. आपू तुमची भेट होण्यासाठी ते किती आवूर अक्षतात हे तुम्हाला ठाऊक नाही !"

"अक्षं ! मला कल्पना नव्हती की दादा माझी अशी वाट पहात अक्षतील म्हणून!"

यमुनाआईंनी माझ्याकडे भरलेल्या डोळ्यांनी पाहिलं आणि त्या आंत निघून गेल्या. कुमदताईंची आंघोळीची वेळ झाली होती. त्यांची खुर्ची बनानगृहांत नेऊन आंघोळीच्या खुर्चीत अक्षपून, यमुनाआई त्यांना बोज आंघोळ घालीत अक्षत. जवळजवळ एक तास या कामाला लागायचा. पण यमुनाआईंनी कधी कुबकुब केली नाही.

अक्षशिवाय डोळे मिटून खेडवर पडून होता. मी आलेला त्याला अक्षजलं होतं. त्याला कुशीवर वळायचं होतं. पण अंगात त्राण नव्हता. मी त्याच्या चुळबुळीचा अर्थ अक्षजलो आणि त्याला कुशीवर केलं आणि उशीचा पाठीला टेका दिला. आता तो माझ्याकडे अक्ष पाहू शकत होता. त्याचे डोळे खोल गेलेले होते. डोळ्याच्या आंतली बुबुळजवळचा भाग लाल झालेला होता. रात्री अक्षशिवायला चांगली झोप लागली नसावी.

अक्षशिवायच्या काँटच्यामागे एक छोटेसे कपाट होते. त्यांत त्याची अक्ष औषधे होती. अक्षमाचे औषध, झोपेच्या गोळ्या, खलड प्रेशरची औषधे, लघवीसाठी लॅक्सिअक्ष, गाऊटसाठी झायबोलिक, अक्ष्या अक्ष्याच औषधांच्या आटल्या त्यानं ओळीने लावल्या होत्या. वेळेवर औषध देण्याचे काम अर्थातच यमुनाआई करत अक्षत.

अक्षशिवायचे दुखणे अक्षे होणारे नव्हते. हळुहळु तो क्षीण होत चालला होता. हातापायांच्या काड्या झाल्या होत्या. अंगावर मांस खिलकुल राहिले नव्हते. अंगावरची चामडी बुबुकतून बेल पडली होती. त्याला खोकल्याची उखळ आली म्हणजे त्याचा जीव घाबरा व्हायचा. छातीतला कफ आहरेपडेपर्यंत छातीचा खोका दाटून दाटून खालीवर होत राहायचा. मी ज्यावेळेस अक्षशिवायच्या जवळ अक्षलो तेव्हा त्याला तशीच मोठी खोकल्याची उखळ आली होती. मी त्याच्या पाठीशी हात लावून त्याला अक्षता केला. थोडासा कफ आहरे पडला. शेजारी ठेवलेल्या कफ पात्रांत तो थुंकला. कागदाच्या नॅपकीने मी त्याच तोंड पुसलं. परत त्याला उखळ आली खोकल्याची. पण ती जिरली छातीतच. मी गप्प अक्षून होतो त्याच्या शेजारी.

" आपू. .मी आता काय करीत आहे असें तुला वाटतं? थोडावेळ थांबून तोच पुढं म्हणाला .

" मी माझ्यापासून वेगळा होण्याचा प्रयत्न करीत आहे.मी माझ्या या जगण्याच्या अनुभवापासून वेगळा होणार आहे."

" तू. .तू बघतःपासून दूर होणार ?"

" हो मी बघतःपासून वेगळा होणार आहे.मी तर आता मरणाच्या वाटेवर आहे.पण तू अद्याप निरोगी आहेस. तुला अजून खूप जगायचंय. बघतःपासून वेगळं होण्याला आतापासून शिकत जा. ."

त्यानं डोळे किलकिले केले. . . अर्धवट उघडले आणि म्हणाला,

"आपू आपले आधुनिक- अगदी ज्ञानेश्वरापासून ते अंत तुकाराम पर्यंत आणि गौतम बुद्ध, महात्मा गांधी आणि विनोबाजी पर्यंतचे सर्व महात्मे काय आंगून गेले? ऐहिक पदतूना चिकटून आसू नका.कारण त्या सर्व पदतू, ती सर्व सुखे फार काळ टिकणारी नाहीत."

"पण अदाशिव तूच तर नेहमी म्हणतोस की आयुष्य हे उपभोगायला हवे अपूर्ण पणे. . अनुभवायला हवे.आयुष्यांत घेतले पाहिजेत चांगले आणि वाईट. .दोन्ही तऱ्हेचे अनुभव. नाही कां?"

"हो." तो म्हणाला.

" मग मला आंग की तुझ्या म्हणण्याप्रमाणे आयुष्यांतून वेगळं झालं तर हे कसें जमणार ?"

" आपू पण लक्षांत घे की 'आयुष्यापासून वेगळं होणं' म्हणजे येणारे अनुभव तू जगला नाहीस किंवा त्या अनुभवांचा तुझ्या जीवनावर काहीच परिणाम झाला नाही तर तश्या अनुभवापासून तू दूर तरी कसा जाऊ शकशील?"

" मला काही कळत नाही तू काय म्हणतोस ते !"

" हे अघ.कोणतीहि एक भावना घे.एखाद्या स्त्रीवरील प्रेम, घरांतील जणूच्या व्यक्तीचा मृत्यू किंवा कॅन्सरआख्या रोगाने पिडीत व निराश झालेला माझ्या आरख्या रोगी.त्याने जर या भावनेचा खोल अनुभव घेतला नाही, तर तो नुसती अद्वैत भीती मनांत भरून ठेवील. नाही का? जो पर्यंत तुम्ही त्या 'भावनेचा' पुरेपूर अनुभव घेत नाही, तिच्या अगदी टोकापर्यंत तुम्ही जात नाही, तोपर्यंत त्या भावनेचा त्याग करण्याचे धैर्य तुमच्या अंगी येणारच नाही."

येवढं थोलून भदाशिव गप्प झाला. त्याला परत धांप लागली. उलासामधले दोन घोट पाणी प्याला आणि निपचीत पडून राहिला.

"हे थघ थापू , तुला अरुं नाही कां ळाटत की जो पर्यंत तुम्ही प्रेमाचा पुवेपूर अनुभव घेतला नाही, जो पर्यंत परम दुःखाचा अनुभव घेतला नाही, तो पर्यंत अरुं प्रेम, अरुं निष्ठा किंवा दुःखामुळे ह्यदयांत झालेली जखम कळणार आहे कां? अुखदुःखाच्या परीक्षीमा जेव्हा माणूस गांठतो, तेव्हाच त्याला त्याची किंमत कळते. 'अरुं प्रेम' म्हणजे काय ते अमजत आणि अरुं दुःखही अमजत ! हे एकदा अमजलं की मगच या प्रथळ भावनेपाभून तो अतःला थजूला करुं शकतो."

पुन्हा भदाशिव गप्प झाला. त्यानं डोळे मिटले. पण तो जागा आहे हे मला कळत होतं. पांच दहा मिनिटं अशीच शांततेत गेली. यमुनाथाई डोकपून गेल्या. थहुतेक अंध्याकाळच्या जेवणाथदल थिचारायला आल्या अरुणार.

भदाशिवने डोळे उघडले. हळु आवाजांत तो म्हणाला,

"थापू, तअंच आहे एकलेपणाचं. अुरवातीला एकलेपण अूप जाणवतं. अरुणहय होतं. पण पुढे पुढे त्याची अंथय होते. कारण माणूस त्या एकलेपणाच्या भावनेपाभून अतःला वेगळा करतो. अरुं जर केलं नाही तर एकलेपणाची भीती त्याला अाभून टाकेल. नट अम्यटमध्ये नाही कां अुप्पा म्हणत :

" कुणी घर देता का घर
एका तुफानाला
एक तुफान भीतीपाचून छपरापाचून
माणसाच्या मायेपाचून देवाच्या दयेपाचून
जंगलाजंगलात हिंडत आहे
जेथून कुणी उठणार नाही
अशी जागा थुंडत आहे...
कुणी घर देता कां घर !"

भदाशिवला परत जोराची उथळ आली. अुखेकून अुखेकून जीव अर्धमेला झाला. या वेळचा अुखेकला कोरडा होता. त्याचे हाल थघवत नव्हते. दोन तीन मिनिटे तशीच गेली. कणहतकणहत भदाशिव गलीतगात्र होऊन थिछान्यावर आता उताणा पडला होता.

यमुनाथाई थिहलचेअर दकलत दकलत कुमूदताईच्या अुखेलीतून थारेर पडल्या. घडयाळांत साडेपांच वाजले होते. भदाशिवला " अुखली जाते" म्हणून अांगायला आल्या होत्या.

यमुनाआई आहेर पडल्या आणि लिफ्टकडे त्या दोघी वळल्या अक्षय्यात.
कुमुदताईना पत्याचा डाव चुकवायचा नव्हता. अक्षय्याच्या नेहमी होणाऱ्या
खोकल्याची त्यांना संघय झाली होती.

अक्षय्याला परत खोकला आला. तो कणहला. आणखीन कणहला. मग जोरांत
उषळ आली परत खोकल्याची. पोटांतली आंतडी आहेर पडतात की काय अक्षं
त्याला झालं. खोकत खोकत तो उठायचा प्रयत्न करू लागला. मला ते खघवेना.
त्याच्या घशांत काहीतरी अडकलं आहे अक्षं तो मला खुणेनं भांगू लागला.
तोंडाला फेक्ष आला होता. चेहरा घामाने डळडळला होता. मी टॉपेलने त्याच तोंड
पुक्षलं. इतक्यांत परत उषळ आली आणि घशांत अडकलेल्या कफाचा खडका
आहेर पडला. मी लगेच कागदाच्या टिशूने अलगद उचलून आजूच्या कचऱ्याच्या
डण्यांत टाकला.

अक्षय्या दमून परत खिछान्यावर पडला. काही क्षण तो थांबला आणि
अतिमंद आवाजांत म्हणाला ,

" आपू, मला मरायचं आहे. पण अक्षं मरण मला नको आहे. मला अगदी
शांतपणे, सुखाने मरायचं आहे. आपू तुला ती कविता आठवते कां रे.. ?

" मृत्यो तुझी ओळख देख नाही..
वा न जाणिले तुला कधीही.. "

कुणाची रे ती कविता ? मृत्यूला निर्भयपणे आमोरी जायची इच्छा आळगणारा
माझ्या आरखा एक महाभाग. याच कवीता मला मृत्युपाभून वेगळं व्हायचं
आहे.. अगदी परबध ! उषळ आली की माझ्या जीवाचा धरकांप होतो आणि
अनावर भीती वाटते. अशा भीतीच्या अवस्थेत मला मरण नको आहे..

" मरणा न भीत तुज मी..
मरणा जरी ये व्दारा.. "

मरण अक्षं पाहिजे की ते निर्लेप.. निराकार अवस्थेतलं ! मला वाटतं की उंच
कड्यावरून हे शरीर झोकून द्यावं. गरूड पक्षी दोन्ही पंख पक्षरून जशी
आसमानांत झेप घेतो त्याआरखं ! अगदी निवांतपणे.. त्या अदृष्टाच्या खोल
दरीत.. शांतपणे.. ! अक्षं मरण मला भायेल..

पांचव्या मजल्यावरून अक्षय्याने कां व कशी मरणाला मिठी मारली अखेल
त्याचा थोडासा अर्थ मला कळला.
